

1/2013

BESKYDY

zpravodaj chráněné krajinné oblasti

40 let CHKO Beskydy

Mezi třicítkou a čtyřicítkou

**Změnily se Beskydy
za posledních 40 let?**

Zveme vás na výlet

Vžďycky zjara začnou stromy divoce slavit. Že jste si toho ještě ne všimli? Ale určitě ano! Celé zářivě zezelenají, některé se ozdobí bílými a růžovými květy, jiné si do korun vetkají závoje z jehněd a jiné provoní vzduch radostí tak svůdnou, až se tají dech. Vztahují své nové zelené výhonky ke slunci, aby i Stvořitel žasl, kolika různým odstínům dal vzniknout. Aby snad nezapomněly na tuto oslavu plnou veselí a života, přidají si do svých kmenů nový letokruh. A věřte tomu nebo ne, právě tohoto jara si spousta krásných urostlých stromů vepíše do kmene svůj čtyřicátý letokruh. Tak, jako by si ho 5. března vepsala Chráněná krajinná oblast Beskydy, kdyby byla stromem. A protože stromem není, připomeneme si 40. výročí vyhlášení CHKO nejen tímto číslem Zpravodaje, ale také řadou akcí pro veřejnost v průběhu celého roku, na které Vás jménem svým a všech spolupracovníků co nejsrdečněji zvu.

František Jaskula

Jen tak mimochodem, když už jsme u těch kulatin. Víte, že Zpravodaj už pro Vás vychází deset let a v rukou máte jeho pětadvacáté číslo?

Čtyřicet let CHKO Beskydy aneb Jak to vidí ochranář

František Jaskula

Ochranář je člověk bytostně milující krajinu a přírodu, která je mu prací a zároveň koníčkem. Proto velmi citlivě vnímá každou změnu. K těm pozitivním přistupuje jaksí automaticky. Nejčastější „ochranářský“ úspěch je totiž „neviditelný“ - stačí, pokud se něco uchová. Naopak neúspěchy jsou velmi nápadné. Každý si řekne: „Tady byla vždycky pěkná květnatá louka - teď tu stojí baráky s anglickým trávníkem. Taková škoda! Kdo to povolil?“ A ke vzpomínce v jeho mysli přibude i další položka v seznamu „neúspěchů“. Jenže beskydská krajina je krajina vytvořená člověkem. A jako taková se s ohledem na lidské potřeby neustále proměňovala a proměňovat bude. Kdysi ji formovalo hospodaření - musela uživit lidi, kteří zde žili. Dnes chtějí lidé krajinu využívat k rekreaci, sportovnímu vyžití a bydlení - ovšem už bez obhospodařování krajiny.

Pokud se podíváme do historie CHKO Beskydy, zjistíme, že s některými požadavky na využití krajiny se ochranáři potýkají opakovaně dodnes, na jiné se už skoro zapomnělo. Čas od času je proto dobré se zamyslet, jaké dnes mohly být Beskydy, kdyby 5. března 1973 nebyly vyhlášeny za chráněnou krajinnou oblast.

Pro Beskydy je důležitý jejich úžasný přírod-

ní a krajinářský potenciál na straně jedné a na straně druhé charakter jejich osídlení. Před 40 lety se zde bouřlivě stavělo - chaty, rodinné domy, paneláky, průmyslové objekty i velké areály zemědělských družstev. Prováděly se meliorace (odvodnění) a „rekultivace“ ladem ležících pozemků. Ty byly často přírodně nesmírně cenné, zato pro zemědělství málo vhodné. Probíhala „dosocializace“ zemědělství - drobní vlastníci (obdělávali asi 40 % zemědělských pozemků) přestávali hospodařit a na jejich místo nastupuje socialistická velkovýroba. Lesnictví upřednostňuje smrk bez ohledu na nastupující chřadnutí lesů způsobené obrovskou imisní zátěží...

V prvním desetiletí existence se Správa CHKO zaměřila na obecnou ochranu přírody. Hledalo se jak dostat existenci a poslání CHKO do povědomí obyvatelstva. Uvědomme si, že v té době byla Správa pouze poradním orgánem - rozhodoval Severomoravský Krajský národní výbor. Dnes se nám může zdát neuvěřitelné, že jednou z mála možností jak zachovat krajinu byla aktivní spolupráce Správy CHKO právě na tvorbě „konceptů dosocializace“ a lesních hospodářských plánů.

Pro osmdesátá léta je příznačné ohrožení lesů imisemi a zahájení průzkumu těžby uhlí u Frenštátu p. R. V roce 1980 bylo 47 % plochy rezervací poškozeno působením prů-

myslových exhalací! Scelování a „kultivace“ pozemků postoupily do vyšších poloh, čímž došlo k ohrožení selských lesů, mokřadů, pramenišť, snosů kamení, nelesní zeleně. Správa pracovala na kategorizaci zemědělské krajiny dle jejího významu pro zemědělství a ochranu přírody.

Státní podpora drobných pěstitelů a chovatelů přinesla nečekané ovoce - vznik mnoha problematických zahrádkářských kolonií a rekreačních staveb. Neadekvátní požadavky na rozvoj cestovního ruchu vedly Správu ke snaze omezit novou výstavbu. Postupně tak byly vyhlášeny stavební uzávěry na rekreační chaty. Vždyť jen velká rekreační zařízení měla kapacitu 12 000 lůžek a již v době vyhlášení CHKO zde bylo 7 000 individuálních rekreačních objektů.

Bodem obratu byl listopad 1989, kdy dala veřejnost najevo mj. i svůj zájem o přírodu a zdravé životní prostředí. Díky tomu byl v roce 1992 přijat moderní zákon o ochraně přírody a krajiny, který radikálně změnil a posílil pozici správy CHKO. Následovaly změny v zemědělství a místy upouštění od zemědělského využívání krajiny. Na to časem reagovaly dotační programy zaměřené na mimoprodukční funkce krajiny. Díky útlumu těžkého průmyslu se zlepšila kvalita ovzduší a tím i zdravotní stav lesů. Lesů přibývá, stejně tak zástavby, rozvíjí se nové formy rekreace, mizí drobní hospodáři. Tyto změny jsou velmi rychlé a často představují ohrožení existence řady druhů a přírodních společenstev.

V roce 2004 se stala Česká republika členem EU, z čehož vyplynula povinnost vytvořit z evropsky nejčistších lokalit tzv. soustavu Natura 2000. Celé území CHKO tak bylo zařazeno do Evropsky významné lokality Beskydy a dále zde vznikly dvě ptáčích oblasti. Ty umožnily ovlivnit lesní hospodaření s ohledem na ochranu ptáků. I v hospodářských lesích nyní zůstávají doupné stromy a zbytky cenných starých porostů.

V posledních letech sledujeme, že se ochrana přírody a životního prostředí čím dál více dostává na okraj zájmu veřejnosti. Bohužel, bez příznivého společenského klimatu a zájmu lidí je práce ochranářů takřka nemožná. Přesto je zde stále patrné nevšední nadšení a nasazení většiny ochranářů. Optimistická víra, že stav přírody i vztah lidí k ní se může zlepšit. Pokud bychom dokázali tímto nevšedním nadšením „nakazit“ další veřejnost, pak máme naději, že i za dalších 40 let budou Beskydy stále jedny z nejkrásnějších hor. ■

Mezi třicítkou a čtyřicítkou

Jiří Lehký

Dáma zvaná Chráněná krajinná oblast Beskydy má dětská léta i nemoci dávno za sebou. Když dosáhla plnoletosti, dostala k narozeninám solidní kosmetickou sadu - nový zákon o ochraně přírody (jenž sliboval udržet její mladistvou krásu a svěžest do sta let) a početnější tým pečovatелů (personálně silnější Správu CHKO) ... Podívejme se nyní, jak si tato již dospělá dáma vedla v posledních deseti letech.

Na první pohled dobře – sice neztloustla (rozloha zůstala stejná), přesto jí přibývalo vrásek (desítky a stovky nových staveb, sjezdovek, zalesněné či zarostlé hektary luk a pastvin). Náklady na kosmetiku (viz článek na str. 12 o péči o krajinu) jsou rok od roku vyšší. Novou ozdobou a chloubou CHKO se stalo hned 13 nově vyhlášených přírodních rezervací a památek (PR Zimný potok, PR Bučací potok, PR Studenčany, PR Malý Smrk, PR Draplavý, PP Vodopády Satiny, PR

Malenovický kotel, PR Makyta, PR Uplaz, PR Ropice, PP Vysutý, PR Kršle, PR Lysá hora). Naopak o jeden „šperk“ CHKO přišla (byť jen „papírově“) - byla zrušena Národní přírodní památka Valašské muzeum v přírodě. Její místo v diadém Beskyd však zaujala hned 2 území národního významu - NPP Skalická Morávka a NPR Čantorňa, které byly dány do péče Správě CHKO Beskydy.

Leccos se změnilo i v šatníku naší oslavenkyně. Nový kabát dostaly desítky informačních panelů, ale i samotná budova Správy CHKO v Rožnově či tento Zpravodaj. Byly obnoveny všechny 4 původní naučné stezky (Radegast, Čertův mlýn, Hradisko, Javornický hřeben) a zřízeny stezky nové (Mionší, Lysá hora, Stezka pokladů Godula). Úsilí pracovníků Správy po šíření věhlasu o krásách Beskyd podpořily i další organizace, takže třeba s naučnými stezkami se skoro roztrhnul pytel – NS K pramenům řeky Morávky, NS Veřovické vrchy, NS Wolfram, Kulišková NS, Hvězdicová NS na Prašivou a další ...

Místo maturitního vysvědčení dostala naše CHKO „titul“ evropsky významná lokalita a současně se jí narodily i dvě dítky v podobě tzv. ptačích oblastí – severní má jméno po „mamince“ Beskydy, jižní se nazývá Horní Vsacko. A tak by bylo možné pokračovat dále. Některé další položky z „životopisu“ naší CHKO najdete v rámečku. ■

Jeden z panelů Stezky pokladů Godula

Události posledních deseti let

- 2001–2003 – plošné mapování biotopů v rámci vytváření sítě Natura 2000
- 2003 – po 14 letech obnoveno vydávání Zpravodaje CHKO Beskydy
- 2004 – CHKOB součástí evropské soustavy Natura 2000
- 2005 – otevřena naučná stezka k pralesu Mionší
- 2006–2009 – plošné mapování rostlin a denních motýlů v projektu Karpatské louky
- 2006 – zahájen návrat orla do Beskyd (potažmo do ČR)
- 2007 – uzavření země Valašské (před těžbou černého uhlí) na 100 roků
- 2007–2012 – záchrana lužních stanovišť v povodí Morávky – první velký projekt na likvidaci křídlatky v ČR
- 2008 – vyhlášena přírodní rezervace Makyta – největší v Javorníkách
- 2010 – Správě byla svěřena péče o NPP Skalickou Morávku a NPR Čantorňu - mimo území CHKO
- vyhlášeny 4 nové rezervace – PR Lysá hora, Ropice, Kršle, Vysutý
- 2011 – začíná telemetrické sledování šelem
- po letech projednávání byla zahájena obnova chat na Lysé hoře
- 2012 – první novodobý přímý důkaz vlka v Beskydech i ČR – přejatá vlčice u Krhové

Změnily se Beskydy za posledních 40 let?

Zeptali jsme se osobností různých profesí a zaměření, které se v beskydské krajině už nějaký ten rok pohybují a vnímají její proměny.

Zdeněk Hartinger, fotograf

Ano, změnilo. Je to dáno současným vývojem ve společnosti, technickým rozvojem a novými možnostmi lidí.

Lidová architektura pomalu mizí a je nahrazována rekreačními objekty. Kolem některých horských usedlostí rachotí motorové sekačky na trávu a tam, kde bývalo dříve slyšet štěkot psa, nás dnes majitelé objektů informují, že objekt je strážěn elektronicky. Dřevěné ohrady jsou nahrazovány elektrickými ohradníky. Na lesních cestách, kde jsem dříve potkával povozy tažené koňmi, nyní častěji potkávám jezdce s šátky na obličejích na čtyřkolkách nebo v terénních autech.

Navzdory těmto skutečnostem existuje ještě mnoho zemědělských usedlostí, kde lidé hospodaří a obdělávají své pozemky tradičním způsobem. Častěji je také na stráních vidět stáda pasoucích se ovcí.

Na vrcholcích hor stojí nové rozhledny, budují se nové lyžařské areály. Vznikají nové cyklostezky a trasy pro pěší turisty. Rozvíjí se agroturistika. Každým rokem stoupá počet návštěvníků, kteří si do Beskyd jedou odpočinout, sportovat a nadýchat se zdravého vzduchu.

Zlepšila se čistota ovzduší, což je důsledkem snížení výroby v některých průmyslových závodech severní Moravy a taky používáním nových, účinnějších zařízení na odstraňování škodlivin z ovzduší. Zlepšila se čistota a kvalita vody v řekách – zásluhou realizace projektů financovaných Evropskou unií (např. projekt „Čistá řeka Bečva“).

Věřím, že rostoucí zájem návštěvníků Beskyd, kam se rádi vracejí, se stane zárukou, že tato oblast zůstane zachována i pro příští generace bez hrubých zásahů do přírody.

Jan a Jana Kocurkovi, soukromí zemědělci

Změnily se hodně...Pastviny a pasínky, kde rostly lípy, javory a jasan, už zarostly. Byly to krásné pasínky, které přitahovaly hmyz, rostly v nich hříby i jiné lesní plody. V zimním období zde bylo dost potravy pro ptactvo i zvěř. Přírodní pastviny dnešním hospodařením zanikly, protože se přestal chovat dobytek u každého stavení, jak tomu bylo v minulosti. Pasínky byly vidět všude na Valašsku, páslo se tu od jara až do pozdního podzimu. Proto, kdo tady na Valašsku žil, nikdy nemohl pasínky přehlédnout. Komerčním zemědělstvím toto hospodaření zaniklo.

Tak jak vymírají staří Valaši, tak vymírají i pasínky. Přišla 70. léta, kdy byly závazkové plány s cílem co největšího výnosu, a půda se začala devastovat. Místo hnoje, který se v zimě vyvážel na pole na saních, každá hromádka se poctivě ušlapala, aby v ní zůstalo co nejvíce dusíku, začala se používat umělá hnojiva. Nový nešetrný způsob hospodaření byl prvním krokem ke změně krajiny Beskyd. Zmizely remízky, meze a pasínky, scelovaly se malé záhumenky na velké hospodářské plochy. Scelování velkých ploch se narušilo pramínky povrchových vod, ty vytvořily neobhospodařovatelné bažiny, které se musely uměle odvodnit. Zapomnělo se na malé hospodáře, pro které Beskydy byly obživou a vážili si každého stromu v remízku, který jim poskytl stín k odpočinku.

Do budoucna je nejpodstatnější vytvořit dobré podmínky pro mladé začínající hospodáře, zejména by se měli podpořit hospodáři na nepřístupných pozemcích, kde je nutná ruční práce nenahraditelná strojem. „Hospodář se nedá vychovat, ten se musí narodit.“

Jiří Langer, historik a etnograf

Založení CHKOB vyprovokovala politická směrnice o zalesnění nesnadno obhospodařovatelných beskydských hřebenů a polan. Tomu se tehdy zabránilo, ale i tak se okraje lesa šíří na pastviny a tím zmizely mnohé porosty jalovce. Na začátku 70. let se stavěla některá dálková vedení vysokého napětí, ta křížovala sedla a průsmyky a vnesla do nejmalebnějších částí naší krajiny pocit zadržovaného světa. Podobný efekt mají černé kabely na sloupech, které nahradily drát původního vedení elektřiny.

Kamenité cesty k odlehlým usedlostem s tyčovitým hrazením výhonů se proměnily v makadamové silničky a elektrické ohradníky pastvin. Komunikace se napřimovaly, pole ustupovala a rozšiřovala se výstavba vesnic. Urbanismus nových částí na mnohých místech členil krajinu na pravouhlou šachovnici, místo původního členění pluziny, jež respektovalo reliéf terénu, včetně dělicích porostů kolem potůčků. Strže se urovnaly a zkulturnovaly, někde i vodoteče zatrubnily.

Zástavba vesnic se přibližovala vzhledu předměstí velkoměsta. Snad nejvíce to zasáhlo dříve velmi cenná krajinná prostředí ve Velkých Karlovicích a Karolince, na severu Beskyd v Řece, Tyře a Košařiskách, kde vznikly i nahuštěné chatové areály. Zmizely tam cenné roubené stavby z 18. století. Domnívám se, že v lesích skončila velkoplošná těžba a podařilo se uchránit alespoň lesní přírodní rezervace.

Všechny dosavadní změny kladou otázku, co se stane v příštích 40 letech. Myslím, že uchování zbytků historické krajiny se neobejde bez výraznější regulace.

Miroslav Dvorský, Český svaz ochránců přírody Valašské Meziříčí

Beskydy jsou krajinou mého domova, není v České republice krásnějších hor. Posledních téměř 30 let žiju s rodinou ve Valašském Meziříčí a snažím se nádhernou beskydskou přírodu chránit. Vždycky, když se s manželkou vracíme ze zahraničních cest, z úchvatných fotogenických krajin, říkáme si, zda v tomto „evropském měřítku“ Beskydy obstojí. Ale pak stačí zajít na Javorníček, na louky u Huslenek, Soláň, do beskydských „pralesů“ nebo třeba jen k javoru na Velkou Lhotu a říkáme si, kam se pořád štracháme, vždyť tady je tak krásně. A to i přesto, že se za ta poslední desetiletí toho opravdu hodně změnilo. Vnímám to velmi citlivě, protože většinou jsou to změny k horšímu a jen těžce se budou napravovat. Přibýlo vědů na beskydské krajině – staveb, naprosto devastujících ráz krajiny, asfaltových silnic, sjezdovek, plotů, hlučných návštěvníků na čtyřkolkách a motorkách, ubylo obhospodařovaných luk, pastvin a políček, lidí, kteří pracovali a žili na horách a tím krajinu udržovali. Lidem už nestačí při pobytu v přírodě jen samotná příroda, nevyčerpateľný zdroj poznání a inspirace, ale potřebují k tomu adrenalin. Ztrácíme schopnost vnímat přírodu všemi smysly.

Na druhou stranu ale také přibýlo maloplošných chráněných území, naděje, že příroda zůstane v přírodovědně cenných územích Beskyd dlouhodobě zachována pro další generace. Z každého nově vyhlášeného chráněného území mám radost, potěší mě každá udržovaná dřevěnka, pokosená či ovečkami vypásaná louka, upravená studánka, setkání s lidmi, kteří se rozhodli odejít z pohodlí města na hory a udržovat okolní pozemky. Chci být v tomto optimista a věřit, že beskydská krajina zůstane pořád krásná, záleží na každém z nás.

Jiří Stejskalík, vedoucí technické sekce Klubu českých turistů

Od šedesátých let, kdy jsem se přistěhoval do Podbeskydí, jsem pozoroval, jak se hory i lidé mění. Po roce 1989, kdy KČT byly v restituci vráceny naše nemovitosti, jsem se dostal častěji do kontaktu i se Správou CHKO v Rožnově. Počáteční dojem byl rozpačitý - komunikace moc nefungovala. Postoj Správy byl striktní - její snaha o zachování a ochranu biodiverzity byla v rozporu s větším pohybem turistů a návštěvníků Beskyd. Zdálo se mi, jako by se Správa, s podporou různých spolků, snažila omezit, či dokonce vyloučit z přírody jeden druh živočicha - člověka.

Časem naštěstí došlo ke změně přístupu. S nástupem nového vedení Správy CHKO bylo znát, že lidský přístup nemusí automaticky znamenat ztrátu autority a respektu. Začali jsme spolupracovat, především na osvětě a výchově návštěvníků hor (interaktivní panely, naučné stezky apod.). Pochopili jsme, kde jsou hranice a limity, přes které Správa nemůže ustoupit, a nabyli jsme dojmu, že většina pracovníků Správy pak vzala na vědomí fakt, že KČT, pokud jde o ochranu přírody a krajiny, je partner.

Potvrdilo se, že vážnost a význam úřadu není v tom, že striktně bude jen zakazovat, nařizovat, mentorovat, ale také v tom, že bude k lidem přistupovat s porozuměním, poskytovat jasná stanoviska, rady a navrhnout řešení.

Rozumný člověk, turista nebo náhodný návštěvník hor pohybující se po značených cestách škody nedělá. Pokud jde přírodou přiměřeným tempem, poznává přírodu ve všech jejích detailech. Vnímavý turista si všímá, jak je živá i neživá příroda, fauna a flora pestrá a různorodá. Zanechává to v něm stopu, která ho vede k lásce k přírodě a k jeho snaze tuto přírodu chránit.

Marie Sedláčková, botanička v Muzeu Nový Jičín

Beskydy jsou převážně zalesněným územím. Zatímco v nižších polohách docházelo k těžbě a plošnému zakládání smrkových monokultur, v nejnižších položených částech se dosud zachovaly horské přírodní lesy bez výrazných změn. Velké změny však zasáhly nelesní vegetaci, a to již od 50. let, kdy se postupně pouštělo od tradičního malozemědělského obhospodařování luk. V posledních letech zcela skončilo pastevní hospodaření. V současné době jsou opuštěné pastviny ponechány přirozené sukcesi, zarůstají křovinami, lesními druhy bylin a podléhají konkurenci silných populací agresivních druhů. Silně pozměněna jsou vlhká a podmáčená stanoviště pramenných oblastí vodních toků. Z dříve početných fragmentů rašelinných a slatinných luk téměř vymizely mnohé vzácné, ohrožené a chráněné druhy, zejména některé druhy orchidejí. Stávající floristické složení pcháčovských luk vázaných na horská svahová prameniště a vlhké nivy údolních toků je ohroženo absencí pravidelného kosení porostů případně lokálním odvodněním.

Důsledkem dlouhodobé antropogenní činnosti a zásahů člověka do krajiny postupuje invaze synantropních druhů. Kromě plevelů vázaných na pozemky obhospodařovaných a pěstovaných kultur (zahrady a parky) pronikají antropofyty a agresivní neofyty do přírodních biotopů podél vodních toků, místních komunikací a nově vybudovaných lesních cest. V současné době nelze zatím situaci považovat za kritickou, neboť jde v horských polohách jen o lokální výskyt, avšak z hlediska biologie vegetativního šíření a bohaté plodnosti semen u většiny zavlečených rostlin cizího původu je tato realita varující.

Pracovníci Správy CHKO Beskydy vás zvou na netradiční výlet I

Beskydy, to nejsou jenom Pustevny a Lysá hora. Upoutat naši pozornost se snaží pralesy a orchidejové louky, ale i jedinečné beskydské štěrkonosné řeky, dřevěné stavby, krásá solitérních stromů... Mnoho dalších míst v Beskydech vyznačuje svůj jedinečný genius loci. Vnímavého člověka potěší zachovaná tradiční architektura domu, zvláště pokud je stavba pěkně „napasovaná“ do krajiny. Rozhlédneme-li se, můžeme být svědky nově se rodícího jedlobukového lesa... Pracovníci Správy Vás zvou do těchto míst, kde můžete poznat zase něco víc z bohatství našich Beskyd. Kde se jednodlivá místa nachází, najdete v mapě na str. 8-9.

František Jaskula vedoucí

Beskydy jsou plné úžasných míst, která potěší fotografy. Někdo má rád daleké výhledy, jiný rozkvetlé louky, další hledá roubenky nebo ovečky. Ve Velkých Karlovicích, na hřebenu Javorníčku, můžeme najít všechno pohromadě. Po turistické značce se vydáme

Jeden z výhledů po cestě na Javorníček

od Karlovskeho muzea přes Koncovou až na Přischlop. Pak nás žlutá značka dovede na Javorníček. Výhledy k Soláni a Radhošti, zvláště když slunce po bouři prorazí vrstvu mraků a z temných lesů stoupají závoje par, přímo berou dech. Nebo když navečer podzimní paprsky rozzáří zlaté listy pokroucených buků na starých kamenicích. Stačí se jen toulat po Javorníčku směrem ke Strčkové. Ať už dojdete kamkoliv, hlavně nespěchejte. Určitě uvidíte něco, co stojí za snímek.

***U**

Jiří Lehký zástupce vedoucího, informační systém, stráž přírody

Všem bych doporučil nevynechat Pulčinské skály a okolí – na malém prostoru je tu vše pěkné, co příroda i krajina Valašska může ukázat. Romantické skály, daleké výhledy, pestré bučiny, smutné smrčiny, jalovcové pasínky, dřevěné chalupy. Asi nejkrásnější je to zde na podzim, když stromy hýří barvami a v údolích se povalují ranní mlhy. V zimě se do skal zajděte podívat na barevné ledopády, cestu vám možná překříží i stopa rysa.

***S**

Radka Křížová, Jana Vojkůvková účetní, asistentka na podatelně

Žádný turista by neměl ve svém „škrtačku“ beskydských turistických lokalit vynechat Solán. Nezalesněná část hřebene Vsetínských vrchů představuje dosud typickou valašskou krajinu s drobnými políčky, remízy a roztroušenými, z velké části dřevěnými chalupami a usedlostmi. Kromě celoročních turistických možností láká i bohatou kulturní historií. Bydleli a scházeli se tu četní malíři, spisovatelé i další umělci, točila se tu řada filmů. Na tyto tradice v současnosti navazuje i nová stylová zvonice se svým okolím,

kteřá je místem konání řady kulturních akcí převážně lidového a folklorního charakteru. Solán je i cennou přírodovědnou lokalitou s výskytem řady chráněných druhů rostlin.

***P**

Dana Bartošová zooložka

Rozhodneme-li se sejít z Bumbálky (n. v. 870 m) po žluté značce do údolí Bílé Ostravice, pak hned po vstupu do lesního komplexu vede turistický chodník kolem Národní přírodní rezervace Salajka. Na prvý pohled nás upoutá interiér tohoto jedlobukového pralesa, s unikátními exempláři jedlí, buků, smrků a javorů, tak odlišný od stejnověkých hospodářských lesů. Dále pokračujeme převážně smrkovými porosty kolem osady Stará Salajka na Mezivodí. Nadšenci, kteří se zajímají o velké šelmy, mohou v době sněhové pokrývky na hřebeni kolem Bumbálky i na údolní trase zaznamenat stopy vlka obecného nebo rysa ostrovida, velmi vzácně i stopy medvěda hnědého a kolem horských potoků stopy vydry říční.

***L**

Petr Chytil botanik (Frýdecko-Místeko)

V hlubokých stržích zdrojnic Vysutého potoka můžeme získat představu o tom, co je to vlastně karpatský flyš. Strmé svahy strží jsou tvořené mnoha vrstvami rozpukaného pískovce, kterému říkáme drobné až středně rytmický flyš. Jeho nápadnou vlastností je snadný rozpad rozpukané horniny a vznik neobvykle velkého množství erodovaného materiálu, který nakonec končí na dně strží. Zde se dostává ke slovu voda, která nese tento materiál dolů do údolí. Přitom ho dále drolí, omílá a tvaruje, takže kameny jsou stále menší, vzniká štěrk, písek... Má-li voda do-

Vysutý potok

statek splavenin, může tvořit – vznikají tůně, brody, proudové stíny... Jen díky splaveninám vznikla rozsáhlá, dnes již zaniklá řečiště karpatských štěrkonosných toků, která představovala jedinečné životní prostředí a slula neobyčejnou krásou. V PP Vysutý je v malém k nahlédnutí alespoň počátek toho všeho.

✱A

Miroslav Kubín **zoolog**

Přátelé, přijměte pozvání do místa, kde se setkává minulost s přítomností, kde lidé řec dali prostor, kde vrby přecházejí v mohutný štěrkový náplav, kde nabereíte po celý rok nové síly. Přijměte pozvání do místa, kterému říkám Perla Rožnovské Bečvy (800m nad splavem u Eroplánu). Jaro – ledy se daly do pohybu, včely bzučí v korunách rozkvetlých vrb, flétnový zpěv kosa zaznívá nad dravým proudem řeky; léto – ranní procházka po štěrkovém náplavu, odpolední koupání v hluboké tůni, večerní záblesk těla lipana lovicího nad vodní hladinou, noční čekání na soví koncert před bouří; podzim – zářivé barvy listů s výhledem na Černou horu, příjemné procházky a jízda na kole kolem Bečvy, bobří ohryzy a plácnutí ocasu; zima – pronikavý hvizdot ledňáčka říčního nad zamrzlou vodní hladinou, běžkařská trasa míjí Perlu Rožnova, skorec vodní skáče do mrazivé vody, bílé krystalky ledu obalují červené plody růže šípkové.

✱G

Dana Morcinková **zemědělec**

Jalovcové pasínky – jeden ze symbolů Beskyd, který se rozvinul díky pastvě jako náhradní vegetace po původních porostech. Mnohé z těchto jalovcových pastvin jsou dnes díky ústupu tradičního hospodaření odsouzeny ke zániku, ty, co se zachovaly, stojí za zhlédnutí.

K návštěvě lákají mimo jiné např. udržované pasínky s četným výskytem dobře zmlazujícího i odrůstajícího jalovce v oblasti Přeláče nacházející se v jižní části obce Horní Lomná.

✱C

Štěrkový náplav na Rožnovské Bečvě

Jaroslav Müller **lesník, nelesní zeleň**

Nasedněme ve Velkých Karlovicích na kolo a vydejme se po zdejším cyklostezce za krásnými stromy, a to nejen památnými. Začneme v areálu Karlovského muzea u památné lípy (obvod 505 cm), která byla dle místních vysazena v roce 1754, když se světil kostel. Pokračovat budeme podél dostihové dráhy, kde po pravé straně za železnicí stojí výrazný solitér – jilm horský. Za budovou obecního úřadu míjíme další mohutnou lípu. Ale to už se dostáváme na Machůzky, kde rostou u křížku dvě památné lípy (obvod 590 cm), jež byly podle legendy vysazeny v roce 1753 na památku bitvy svedené o hranici mezi Moravou a Uhrami. Za menší zajižďku stojí určitě Lípa na Sihle (obvod 410 cm), která je posledním ze čtyř stromů vysazených u usedlosti kolem roku 1808. Stávající usedlost (č. p. 117) je díky zachované lidové architektuře kulturní památkou. Další krásných a výjimečných stromů je v Karlovicích dost a dost, na ty se však podíváme zas až někdy příště.

✱R

Lípa u Karlovského muzea

Tomáš Myslikovjan **lesník (Frýdecko-Místeco)**

Smrk – monumentální hora, která nevydává své poklady snadno, výstup na vrchol patří k těm nejnáročnějším. Po prudkém stoupání z Ostravice vás ve vrcholové části hory pohltí největší beskydská rezervace – PR Smrk. Procházíte horskými smrčínami, které tu zbyly po imisní kalamitě z konce 70. a začátku 80. let 20. století. Můžete sledovat, jakou sílu a vitalitu horský les má. Vrchol Smrku nabízí úžasné až letecké výhledy třeba na Lysou horu. Při sestupu do Čeladné se vám otevře zcela jiný pohled na moře beskydských lesů a nedaleké slovenské hory. Kolem Hubertky sestupujete stále po červené značce do Čeladné. Království smrku vystřídají listnaté lesy s mohutnými buky a majestátnými javory na kamenitých svazích s omamně vonící měsíčnicí vytrvalou. To všechno a ještě mnohem více najdete na Smrku, mojí nejmilejší hoře.

✱K

Jan Petřvalský **správa pozemků**

Hojným návštěvníkům Pusteven a Radhoště bych místo lanovky či autobusu vřele doporučil pěší, zeleně značenou turistickou trasu mezi Radhoštěm a Dolní Bečvou.

Horní část pod hotelem Radegast nás vede „pokrouceným“ bukovým lesem, později tmavším smrčákem. Poté vycházíme na Kamenné, bezlesou enklávu vysoko na jižním svahu nad údolím Dolního a Horního Rozpitého a Vsetínské Bečvy. Jalovcové pasínky, kvetoucí louky i mokřady, členěné mezemi a protkané drobnými, převážně březovými lesíky, jsou posázeny valašskými dřevěnicemi, i typický křížek se najde. Vše dokresluje pestrost živé přírody, zvědavější turista může pozorovat vzácné druhy rostlin i bohaté živočišstvo.

Představuji si, že Kamenné musí většinu návštěvníků beze zbytku naplnit představu klasického Valaška, oprostěného od zrychleného tepu života „tam dole“.

✱H

Chráněná krajinná oblast Beskydy

Mlhou zahalený les na Kněhyni

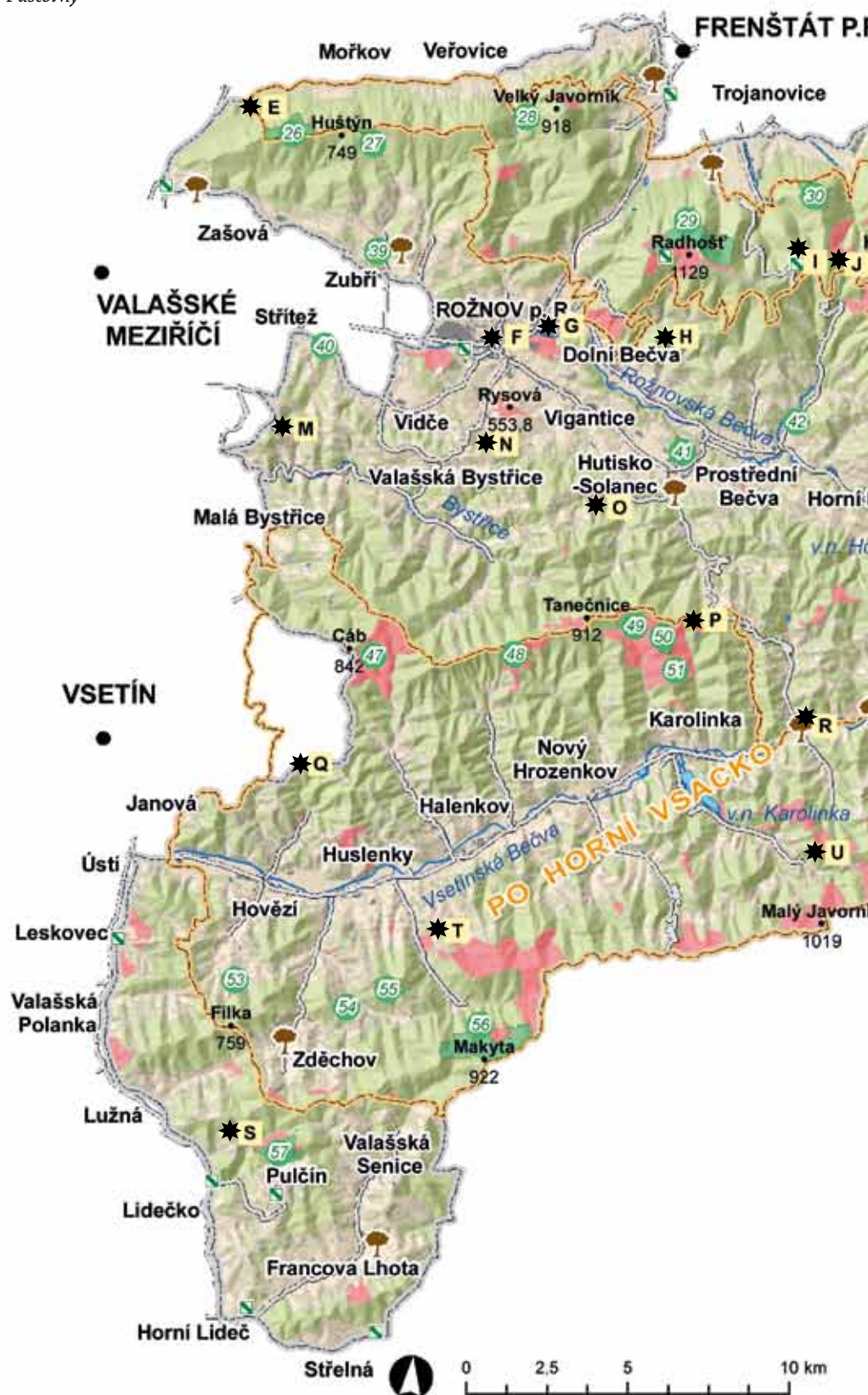
Jedna z jedlí v NPR Salajka

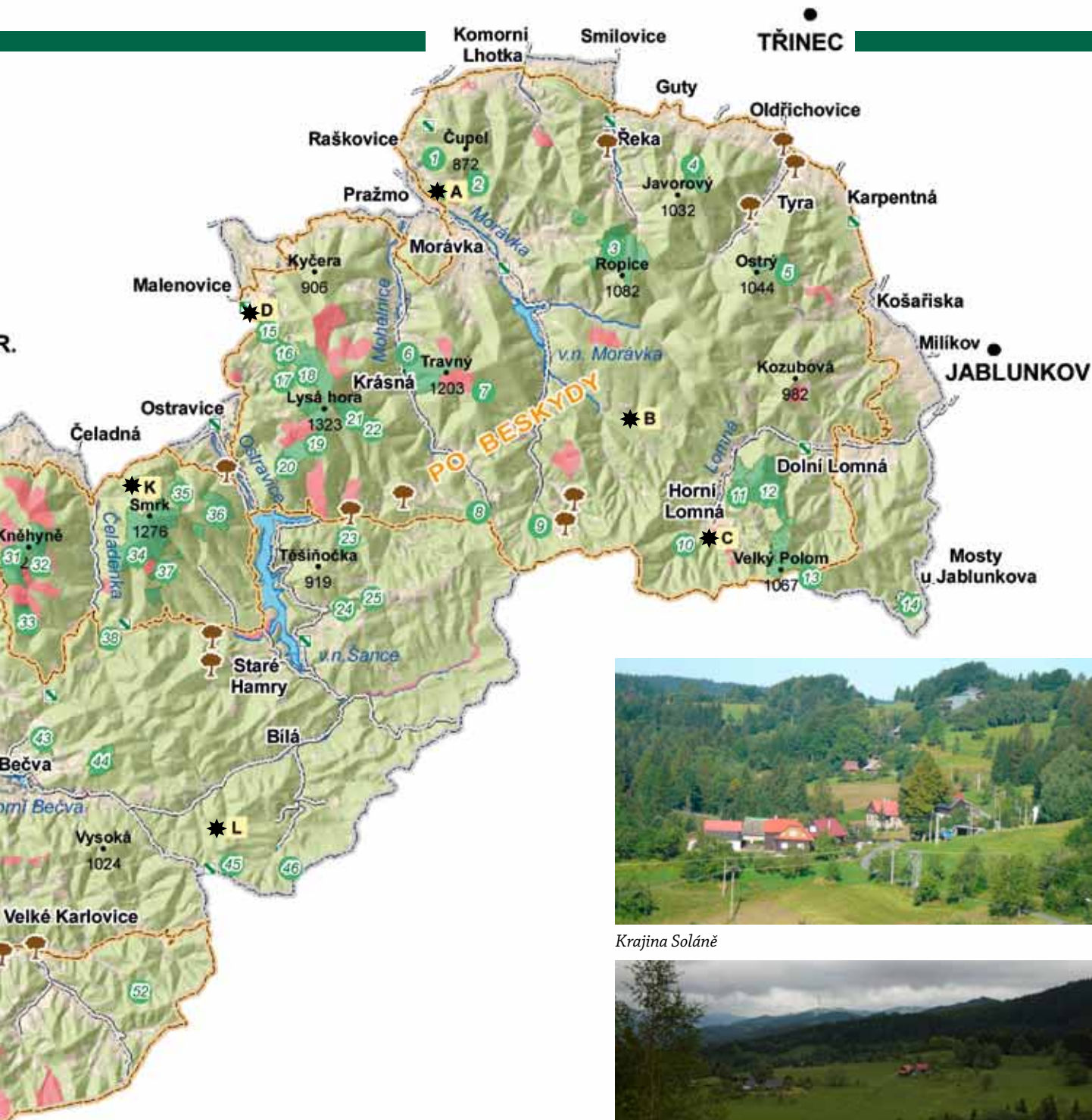

Vrchol Pulčínských skal Zámčisko

Pustevny

Krajina Soláně

Zákopčič

Maloplošná zvláště chráněná území (PP – přírodní památka, PR – přírodní rezervace, NPR – národní přírodní rezervace):

1 – PR Kršle; 2 – PP Vysutý; 3 – PR Ropice; 4 – PR Gutské peklo; 5 – PR Čerňavina; 6 – PR Travný; 7 – PR Travný potok; 8 – PP Obidová; 9 – PP Byčinec; 10 – PP Kyčmol; 11 – PR Úplaz; 12 – NPR Mionší; 13 – PR Velký Polom; 14 – PP Motyčanka; 15 – PP Vodopády Satiny; 16 – PP Pod Lukšincem; 17 – PP Ondrášovy díry; 18 – PR Malenovický kotel; 19 – NPR Mazák; 20 – PR Mazácký Grúnik; 21 – PR Lysá hora; 22 – PR Zimný potok; 23 – PR Poledňana; 24 – PR Draplavý; 25 – PP Podgrůň; 26 – PR Trojačka; 27 – PR Huštýn; 28 – PP Velký Kámen; 29 – NPR Radhošť; 30 – PR Nořiči; 31 – NPR Kněhyně – Čertův Mlýn; 32 – PP Kněhynská jeskyně; 33 – PR Klíny; 34 – PR Smrk; 35 – PR Bučací potok; 36 – PR Malý Smrk; 37 – PR Studenčany; 38 – PR V Podolánkách; 39 – PP Zubří; 40 – PP Rákosina ve Stříteži; 41 – PP Poskla; 42 – PP Pod Juráskou; 43 – PP Kudlačena; 44 – PP Kladnatá - Grapy; 45 – NPR Salajka; 46 – PP Lišková; 47 – PR Kutany; 48 – PP Brodská; 49 – PP Skált; 50 – PP Vachalka; 51 – PP Smradlavá; 52 – NPR Razula; 53 – PP Stříbrník; 54 – PP Uherská; 55 – PR Galovské lúky; 56 – PR Makyta; 57 – NPR Pulčín Hradisko.

- ★ B tipy na výlety
- hranice
- hranice ptačích oblastí (PO)
- 1. zóna CHKO
- přírodní památky a rezervace
- 🌳 památné stromy
- 📍 výchozí místa naučných stezek

Pracovníci Správy CHKO Beskydy vás zvou na netradiční výlet II

Jana Pnioková

stavařka, krajinářka (severní část CHKO)

Údolím Nytrová v obci Morávka. Jedná se o turistickou trasu od Úspolky na Kolářovu chatu Na Slavíči, zelené značení. V tomto krásném údolí je možné zhlédnout soubor lidových staveb, které navozují atmosféru dávných dob hospodaření v Beskydech. Dnes se jedná o stavby plnicí účel chalupaření, ale i přesto lze vyčíst mnoho charakteristických rysů původních staveb.

✱ **B**

Martin Poloha

vodař

Moji pracovní náplň tvoří především ochrana přírody vodních toků a vodohospodářské stavby. Chcete vidět kousek hezkého horského potoka s vodopádem? Ze žluté značky z Malenovic na Lukšinec odbočte vlevo dřevěným mostkem přes Satinu. Pěšina vás přivede k místu, které je nutno přebrodit. Všimněte si skalní stěny z drobných flyšových vrstev a hluboké průzračné tůň. Některou z pěšin na pravém břehu dosáhneme Satinských vodopádů. Po této krátké, i když místy technicky náročnější, procházce je na odpočinek brzo, ale pokud se tu ocitnete sami, nebude se vám hned tak chtít pokračovat dál. Krátký strmý výstup po levobřežním svahu vám ještě nabídne několik míst s pěknými pohledy na celou scenérii s vodopádem a skalami nad potokem a přivede vás zpět na značenou cestu na rozcestí „U korýtky“.

✱ **D**

Pavel Popelář

lesník (Vsetínsko)

V rozsáhlých smrkových porostech byste těžko hledali přírodní zajímavosti, ale smr-

činy ve Veřovických vrších z tohoto pohledu vybočují jednou pozoruhodnou věcí. Pokud pojedete po zpevněné lesní cestě v mapách značené jako cyklostezka od Veřovic přes Mořkov a dále na Hodslavice a na chvíli sednete z kola, může se vám naskytnout nevědní pohled. Na některých místech uvidíte na zemi tisíce jedlových semenáčků, které jsou chráněny proti okusu nátěry a v oplocenkách. A tak můžete sledovat vznik a vývoj nového lesa s vysokým podílem jedle bělokoré. A pokud se je podaří doplnit bukem, byli jste svědky počátku přeměny převážně smrkových porostů na druhově pestřejší přírodě blízké lesy. Sledovat takovou změnu na rozsáhlých plochách je ojedinělou záležitostí, která není běžná nejen v Moravskoslezských Beskydech, ale v celé České republice.

✱ **E**

Marie Popelářová

botanička (Vsetínsko)

Chcete vidět naše divoké orchideje? Mízi z naší přírody, přesto je ještě můžeme potkat - na menších sečených loukách, hlavně v Javorníkách a Vsetínských vrších. Třeba při vycházce údolím Černé na rozhraní katastrů Huslenek a Halenkova. Tam, kde modrá turistická značka stoupá k osadě U Ščulků, rozkvétají v první půli května červené a žluté prstnatce bezové. Výš, na loukách pod Buřanovou a Čerňanskou Kyčerou nemůžeme minout tmavě růžové vstavače mužské. Všem orchidejím se na Valašsku říká „kukačky“. Proto, že rozkvétají v době, kdy přilétají kukačky z teplých krajin? Nebo prostě proto, že vykukují z jarní trávy? - Na to si už odpovězte sami.

✱ **T**

Jana Svobodová

stavařka, krajinářka (centrální část CHKO)

V Beskydech je k vidění téměř polovina dřevěných kostelů, které se nacházejí na území České republiky. Malou ochutnávkou nechť je vám těchto pár tipů - ve Valašském muzeu v přírodě v Rožnově p. R. se nachází kostel sv. Anny. Jedná se o volnou kopii kostela z Větrkovic u Příbora. Kostel Panny Marie Sněžné s půdorysem rovnoramenného kříže najdete ve Velkých Karlovicích. V Kunčicích p. O. si můžete prohlédnout zajímavou ukázkou karpatské architektury z přelomu 17. a 18. století - kostel, který byl převezen z Podkarpatské Rusi. Zasvěcen je sv. Prokopovi a sv. Barboře. Obec Bílou zdobí kostel sv. Bedřicha vystavěný v norském stylu a nedaleko - v obci Staré Hamry na Gruni, vás turistická značka dovede ke kostelíku Panny Marie. K nejstarším patří kostel sv. Antonína Paduánského pod vrcholem Prašivé. Tím ale seznam dřevěných kostelů nekončí - je jenom na vás, zda vaše kroky Beskydami povedou i za těmi dalšími.

✱ **F**

Milan Škrott

zemědělec

Je mi líto, ale na spoustu mých dříve oblíbených míst Vás již pozvat nemohu. Kouzlo mnohého nenávratně zmizelo. Klidná cesta na Kohůtku se změnila na frekventovanou silnici, kde má přednost automobil před turistou a hřeben Javorníků ho místo horských pastvin s ovečkami vítá asfaltovou plochou parkoviště. Radosti nepřidá ani pohled na horizonty slovenských hor přes antény a střechy penzionů. V samém závěru karlovického údolí na Dynčáku zmizely staleté

Potok Satina

Prstnatec bezový

Kostel sv. Antonína Paduánského na Prašivé

Usedlost na Končinách, Rožnov pod Radhoštěm

lípy, květnaté louky plné orchidejí nahradily golfové trávníky. Dříve místa, kde se skauti učili žít v souladu s lidmi a přírodou, nyní místa, kde rodiče učí své děti jak odpálit míček a porazit soupeře. Ale zkuste vyjít třeba ke Krošenkům nad Janovou a Hovězím. Ještě nedávno opuštěné a zarůstající hřebenové enklávy se již opět zelenají svěží trávou a barvami vracejících se motýlů a květin. Možná v duchu poděkujete, tak jako já, hospodářům, kteří na valašskou krajinu nezapomněli.

* Q

František Šulgan

geolog, sport, práce s veřejností

Málokterý návštěvník Beskyd vynechá Pustevny a Radhošť. Je to místo historicky a kulturně významné a místo s vysokými přírodními hodnotami. Na Pustevnách nás zaujme Národní kulturní památka Jurkovičovy stavby a další drobné stavby lidového charakteru, z přírodních hodnot největší jeskyňe v pískovcích a Karpatech jeskyňe Cyrilla nebo Mořské oko se vzácnými obojživelníky. Pustevny jsou křižovatkou turistických cest, cyklotras i naučných stezek. Cestou ke kapli a sousoší Cyrila a Metoděje na vrcholu Radhoště můžeme obdivovat sochu Radegasta i Národní přírodní rezervaci Radhošť. Jsou zde nádherné výhledy do okolí.

* I

Jaroslava Turková

stavařka, krajinářka (Rožnovsko)

Moje agenda stavaře krajináře spočívá ve spoluúčasti na zpracovávání územních plánů a vydávání stanovisek k záměrům jako podkladu rožnovskému stavebnímu úřadu. Důležitá je např. úprava okolí osazovaného objektu. I u novostaveb to mnohdy nedopadá

nejlíp. O to více těší přestavby původních objektů, kde investor citlivě, s pokorou, pracuje se stávajícím domem, stodolou, sýpkou či sklípkem, kde nekácí okolní starý sad, neruší babiččinu zahrádku, zbytečně neplotí a nezavádí všude jen městské tůjky... Jedna taková zdařilá přestavba leží na Končinách, cestou na Hážovické Díly (nad Rožnovem p. R.), kousek za zahrádkami. Zachované základní rysy původní usedlosti a její zasazení do okolí vytváří oku lahodící harmonický celek.

* N

Aneta Valasová

ekoložka, péče o národní přírodní rezervace

Národní přírodní rezervace jsou skutečným klenotem české přírody. Tomu odpovídá i fakt, že je v nich zakázáno vstupovat mimo vyznačené stezky. To ale neznamená, že se do nich nemůžeme podívat vůbec. Největší z beskydských NPR, Kněhyně – Čertův mlýn, je dobře přístupná z turistického střediska Pustevny. Po červené značce se dostanete až na vrchol Čertova mlýna (1206). Odtud můžeme pokračovat dál na Kněhyňskou louku, úbočím 3. nejvyššího vrcholu Beskyd Kněhyně (1257) až do Čeladné. Také můžeme na vrcholu Čertova mlýna přesedlat na zelenou a pohodlně dojít až na Horní Bečvu. NPR je unikátní zochovalostí přirozených vysokohorských lesů, geologickou rozmanitostí s množstvím skalek a sesuvů a také výskytem vzácných druhů rostlin a živočichů.

* J

Karel Vrátný

stavař, krajinář (Vsetínsko)

Přirozené výhledové místo s názvem U Javora najdeme poblíž hřebenové silnice vedoucí

z Valašského Meziříčí přes Velkou Lhotu a dále směrem na přehradu Bystřička. Výhledové místo se nachází asi 0,5 km od Velké Lhoty na louce s mohutným javorem (vedle je již vysazen jeho budoucí následovník) v nadmořské výšce 573 metrů. Od javora se naskytne pěkný panoramatický výhled na Věrovické vrchy (součást Beskyd) a Vsetínské vrchy. Jedná se o typickou krajinnou dominantu na horizontu nevhodnou k zastavění. Nedaleko na začátku obce Velká Lhota stojí za návštěvu jediný původní dřevěný toleranční kostel v České republice z roku 1783.

* M

Petr Wolf

správa počítačové sítě

Výraz „za kopcem“ v lidové slovesnosti znamená jiný, často lepší, svět (utíkalo se „za kopečky“, bájně království bylo „za několika kopci“). A skutečně Zákopčí je jakoby protikladem k sídelní kaši údolí Hážovického potoka a Rožnovské Bečvy. Shluky samot zde střídají drobné jalovcové pastviny, remízky, mateřídouškové meze, kvetoucí louky nebo drobné mokřadky. Je to krajina, kde se dají pozorovat vzácné druhy rostlin a živočichů, ale mnohé turisty také překvapí, když zde narazí na pomník Charlotty Masarykové (jediný v ČR) či ukrytý pomník Emanuela Vencla. Pokud si trasu protáhnete až do Valašské Bystřice přes Bystřickou Kyčeru nebo Hážovické Díly, čeká Vás jeden z nejhezčích „valašských“ výletů.

* O

Korpus dortu a smysl ochrannářských dotací

Marie Popelářová

Stovky let kvetly na valašských loukách orchideje a létali modrásci. To však brzy nemusí platit – proměna pestré valašské krajiny je v posledních dvou desetiletích tak rychlá a zřejmá, že vytvořit apokalyptickou vizi jejího zániku je velmi snadné. Může na tom něco změnit existence chráněné krajinné oblasti?

Přírodně bohatou krajinu spoluvytvářeli drobní a střední hospodáři. Myslím tím krajinu s hojným počtem běžných i vzácných druhů a jejich biotopů, krajinu jako mozaiku polí, luk, pastvin i usedlostí. Taková krajina samozřejmě nevznikla plánovaně, jde spíš o „nechtěný vedlejší produkt“ těžké práce zajišťující živobytí, či přilepšení k němu. A to je dnes „jádro pudla“ – na vesnicích se razantně změnil životní styl, nový, „městský“ způsob života nejde s drobným hospodařením moc dohromady. A tento trend nezmění ani pár nadšených ochrannářů. Musíme se proto jen dívat, jak mizí bohatství beskydské přírody? Nebo považujeme péči o cennosti kolem nás za součást naší kultury a chceme (můžeme) s tím něco dělat?

Ten, kdo drží v ruce křovíniák

Správa CHKO Beskydy každoročně osloví desítky majitelů pozemků. Nabízí jim peníze z Programu péče o krajinu (PPK) a pomáhá tak udržovat nejcennější louky, pastviny a mokřady. Kdo jsou ti lidé, kteří berou do ruky křovíničezy a hrábě, vyhánějí ovce na pastviny

nebo usedají do traktorů? Věkový rozptyl je od 15 do 80 let, vzdělání a zaměstnání – od nezaměstnaného dělníka až po vysokoškolačka a ředitele firmy. Nejčastější motivací je starost o pozemky, o které pečovali předkové – „přece to tady nenechám zarůst!“. Přibývá

i těch, kteří chtějí pomoci zachránit vzácné druhy prostě z přesvědčení. (Inu, někdo se pyšní bazénem a tújemi na dvorku, jiný orchidejovou loukou za domem.) Bez této motivace by pro většinu nebyla zajímavou ani nabízená finanční odměna. Část lidí si tímto hospodařením „přilepšuje“ nebo se jím přímo živí.

108 milionů a 3 500 smluv

První peníze z PPK, které Ministerstvo životního prostředí poskytlo, přišly v roce 1993. Bylo to tehdy 20 000 Kč a kosila se za ně louka v Zašové. Dnes rozdělují Správa CHKO kolem 9 milionů korun ročně a uzavírá smlouvy s téměř 300 zemědělci či hospodařícími organizacemi (včetně obcí). PPK tak pomáhá beskydské krajině rovných 20 let. Celková vyplacená částka je za tu dobu neuvěřitelných 108 milionů korun a je za ní více než 3 500 smluv uzavřených s jednotlivci i organizacemi. Když se ve statistice zaměříme jen na zemědělskou část PPK, dostaneme se za oněch 20 let ke zhruba 1500 hektarům sklizených luk, pastvin a mokřadů!

Lanovka vs. 1500 hektarů luk

108 milionů korun „investovaných“ do krajiny za 20 let. Je to hodně nebo málo? Zkusme porovnat: 140 milionů korun stála stavba čtyřsedačkové lanovky ve skiareálu Kohútka v Javorníkách; za 100 milionů korun postaví Ředitelství silnic a dálnic 210 metrů rychlostní komunikace I/57 Vsetín-Jablunka. Ve srovnání s těmito čísly je údržba krajiny v Beskydech velmi levnou záležitostí. Je však vidět? V rozloze příliš ne. Byť ta byla třeba v roce 2012 větší než záplavová plocha přehrady Šance (420 ha), v měřítku celých Beskyd jsou to však stále pouhá 2 % z celkové rozlohy luk a pastvin.

Má to nějaký smysl?

Mají tedy ochrannářské dotace vůbec nějaký význam? Odpovědí je fakt, že nebytí jich, na desítkách hektarů luk by už zmizely orchideje, mnohé pastviny by zarostly a už by na nich nepoletovali vzácní modrásci a neposkakovaly saranče vrzavé. Travniny by na mokřadech dávno přerostly drobné masožravé rosnatky a na leckteré louce by se v noci už neozývalo volání chřástala. V souhrnu – ubylo by nám hodně z přírodních klenotů, které krajina v CHKO stále skrývá. Ochrannářské dotace jsou však pouhou třešinkou na dortu. To podstatné, korpus toho dortu, tvoří všichni obyvatelé Beskyd – každý, kdo pečuje o louku za humny, mokřad u studny, starý sad, nebo aspoň dovolí sousedovým ovčím popásat se na jeho pastvině pod lesem.

Více o PPK také ve Zpravodaji č. 2/2011 ■

Perličky, které na Správě sesbíral neúprosný čas

Jan Petřvaldský

• Za 40 let se tady vystřídal mnoho pracovníků, adresáti některých dopisů však nebyli nikdy nalezeni: *generální ředitel Joskula* (= vedoucí Správy Jaskula), *Modřinková* (= Morcinková), *Šrot* (= Škrott), *Šuldán* (= Šulgan), *Pinokiová* (= Pnioková), *Povaha* (= Poloha), *Ing. Punčochář* (= Ing. Popelář), *Vrátník* (= Vrátný).

• Služba v Beskydech dodnes není procházkou růžovým sadem. Jde o velmi rizikové pracoviště, o čemž nás postižení, dožadující se u Správy nápravy, podrobně informovali:

„Jedna z velkých much u soukromého chovu zvěře ve Valašské Bystřici mě štípala do levého boku. Po krátké chvíli jsem pocítila svědění až bolest, utvořila se mi vesikula a zarudnutí se šířilo k pupku. Pod zarudnutím se utvořily resistence velikosti ½ cm. Druhý den jsem měla drobné a přece bolestivě svědivé resistence na pravé paži a nad levým loktem. V noci jsem se profuzně potila, měla jsem nauzeu a zdálo se mi, že mám mírně zvětšená játra.“

Nebo: *„Bažina CHKO v Řece je zavážena tlejícím senem a výkaly z drůbeže. Byla jsem bodnuta poletujícím bodavým hmyzem a celá má noha zůstala nehybně oteklá. Učíte přítrž, do CHKO si hodláme jezdit odpočinout a ne poslouchat křepčící krůty a kačeny.“*

• Perličky přinášela i státní správa, a to jak v tónu kladném: *„děkujeme za splnění našeho úkolu - žadatelé“*, tak v méně harmonickém až drobně vyhrožujícím, především v reakcích neuspokojených žadatelů, o čemž svědčí podpis: *„znehucená Vaší činností – paní Ž., pamětnice lepších časů“*.

• Zhrzení pisatelé mnohdy nevědí, že Správa razantně bojuje proti korupci, což možno doložit archivovanými spisy pracovníků Správy typu: *„Zanechanou láhev hodnotíme jako pokus o úplatek a přiloženě Vám ji vracíme. Korespondence tohoto druhu nás zdržuje od vlastní práce.“* Nebo: *„Pane K., na Správu došly od Vás hodinky. Vzhledem ke skutečnosti, že jsme si žádné u Vás neobjednali, zasíláme Vám je v příloze zpět.“*

• Obyvatelstvo Beskyd je šikovné, plno věcí umí udělat i bez rad úřadů, tradiční je práce s pilou či sekerou. Třeba *„žádost o smýcení 1ks vřesu o obvodu kmene 100 cm ve výšce 130 cm nad zemí“*, v nás chvíli živila představu evropského unikátu. Než jsme rozpoznali, že se jedná o „břest“ – valašské jméno pro jilm.

• V podstatě zcela logické a těžko vyvratitelné bylo i zdůvodnění žádosti: *„Dovolte nám zkrátit lípu, která nám vadí, protože je velká a příští rok bude ještě větší.“*

• Některé kauzy nepostrádají ani sociální aspekty, např. zdůvodnění nepovoleného kácení: *„Po skácení mnou vysazených lip lesáky*

mi vítr vyfoukal 4 krajní včelstva, průtah větrů v tomto prostoru velice zesílil. Těžce jsem nesl tuto újmu a při první příležitosti jsem nechal pokácet borovici. Překážela mně totiž ve výhledu na Veselský Padělek, podle jehož počasí plánuji práce ve včelách. Berte prosím ohled na můj věk, jsem 2 x ZTP, mám malý důchod a velké inkaso.“

• Konec legrace, smutno se rozhostilo ve chvíli, kdy *„časně ráno víchř vyrazil okno a odnesl vylekanou andulku, která slyšela na jméno Pepíček Hyža“* – ani rojnice pracovníků Správy nedokázala naplnit naléhavou prosbu o její záchranu.

Vřes obecný je keřík, který dorůstá maximálně do výšky 50 cm. Na fotografii je poněkud v nadživotní velikosti.

Proměny krajiny a života Beskyd, jak je zachytily dobové fotografie

Marie Popelářová

V době vrcholu pastevectví se pásal tzv. valašský dobytek až na vrcholu Lysé hory. Pastviny zasahovaly na její severní svahy ještě ve 40. letech minulého století – dodnes se tady říká „Na salaši“.

Fojtství na začátku údolí Bzové ve Velkých Karlovicích v roce 1958. Úřad fojta zde vytrval po 134 let, samotná budova fojství pamatuje už 220 let. Jeho architektura se takřka v nezměněné podobě zachovala do současné doby, dodnes zde rodina Borakova tradičně hospodaří.

Hřeben Radhoště láká otevřenými výhledy do krajiny i architektonicky zajímavými stavbami. Útulna na fotografii byla vystavěna ve stejné době jako kaple (1898), až v roce 1997 ji nahradil poněkud méně estetický televizní vysílač.

Na počátku to byla soukromá chatka, podobná perníkové chaloupce. To se psala předválečná léta. Dnes dojedete autem až pod okna horské chaty a užíváte výdobytků, které moderní ski-areál Kohútka poskytuje.

Gruň, táhlý travnatý hřeben ve Starých Hamrech. V 60. letech minulého století ještě nebyl postižený socialistickým scelováním pozemků, zalesňováním a unifikací zemědělského hospodaření. Pestrost hospodaření jde ruku v ruce s pestrostí místní flóry a fauny. Jaká byla ta na Gruni, se můžeme jen dohadovat – mnoho záznamů nám z té doby nezůstalo.

Tvář osady Bílý Kříž se výrazně měnila od konce 19. století, kdy se stala cílem turistů. Přestávalo se hospodařit, část pozemků byla i zalesněna. Přípomínkou je i malá zarůstající loučka pod křížem, na které jsou ještě patrné zbytky kamenného sklepa jedné z usedlostí.

Zpravodaj emailem a na internetu

Chcete dostávat aktuální číslo Zpravodaje CHKO Beskydy na vlastní email? Zašlete své kontaktní údaje (jméno, příjmení a email) na adresu salamandr@salamandr.info a pak už můžete s napětím očekávat první email ze Salamandru.

Pro ty, kteří si raději brouzdají na internetu, je zpravodaj k dispozici na internetových stránkách valasskakrajina.cz a salamandr.info.

Sbírka pro modráska

Poslete sms ve tvaru DMS MODRASEK na číslo 87777, cena DMS je 30 Kč, z čehož 27 Kč obdrží modrásek. Sbírkou zajišťuje ČSOP Salamandr. Více informací na www.darcovskasms.cz.

Jilm u Brodského potoka

Od ledna se může městyň Nový Hrozenkov pochlubit „novou“ přírodní dominantou. Z rozhodnutí Správy CHKO Beskydy se konečně dostalo zákonné ochrany největšímu jilmu horskému, rostoucímu nejen v okrese Vsetín, ale v rámci celé CHKO Beskydy. Podle Ústředního seznamu ochrany přírody je hrozenkovský jilm s obvodem 640 cm dokonce druhým nejmohutnějším chráněným jilmem v ČR. Velikána najdete na levém břehu Brodského potoka, přímo v centru Nového Hrozenkova, nedaleko areálu Uhelných skladů. (Leh)

Akce pořádané u příležitosti 40 let CHKO Beskydy

Název akce	Anotace	Místo	Plánovaný termín
BESKYDSKÁ OBLAST TMAVÉ OBLOHY	oficiální vyhlášení BOTO	Gruň – Švarná Hanka	4.3.2013
ZACHOVÁME PESTROST BESKYD?	jednodenní konference na téma přírodovědné výzkumy, vývoj krajiny a ochrana přírody	Muzeum Beskyd ve Frýdku Místku, Rytířský sál	27. 3. 2013
HERBERT THIEL - OBRAZY LESA	Fotografická výstava	předsálí zasedací místnosti krajského úřadu MS kraje v Ostravě	březen 2013
VÍTÁNÍ PTAČÍHO ZPĚVU	terénní vycházka	Rožnov p.R.	1.5.2013
BESKYDSKÝ VŠEVĚD - SOUTĚŽ	Korespondenční soutěž o přírodě CHKO pro děti + exkurze pro vítězné týmy	CHKO Beskydy	24.5.2013
VÝSTAVA 40 LET CHKO BESKYDY	přírodovědná výstava, VMP, sušák	Valašské muzeum v přírodě, objekt Sušáku, Rožnov p. R.	červen, červenec 2013
POJĎME CHRÁNIT PŘÍRODU (POŘAD KE 40 LETŮM CHKO)	doprovodný program VMP pro malé i velké	Valašské muzeum v přírodě, Dřevěné městečko, Rožnov p. R.	15.6.2013
BESKYDY VE VĚŽI	Nová přírodovědná expozice se zaměřením na přírodu Valaška ve věži Vsetínského zámku. Expozice doplněna o interaktivní hry.	Muzeum regionu Valaško, p.o. Zámek Vsetín	srpen, září 2013
NETOPÝŘÍ NOC	Přednášky s exkurzí za netopýry	Rožnov p.R., Valašské Meziříčí	září 2013
VALAŠSKÁ KRAJINA 2013	vernisáž výstavy fotosoutěže	Karlovské muzeum, Velké Karlovice	15.9.2013
HERBERT THIEL - OBRAZY LESA	Fotografická výstava	Karlova Studánka, Hudební hala	říjen 2013
BESKYDY - ZEMĚ ŠELEM	výstava o šelmách pořádaná Muzeem Beskydy FM	Muzeum Beskyd, Frýdek Místek	10.10.2013–23.3.2014
GIS V OCHRANĚ PŘÍRODY	Přednášky pro střední školy na téma využití moderních technologií	Rožnov p.R.	listopad 2013
CHŘADNUTÍ SMRKU, KLIMATICKÉ ZMĚNY A DŘEVINNÁ SKLADBA V LESÍCH CHKO BESKYDY	jednodenní lesnická konference spojená s vyhlášením největšího stromu v lesích CHKO Beskydy	Čeladná nebo Ostravice	listopad 2013
NEJKRÁSNĚJŠÍ STROM BESKYD U PŘÍLEŽITOSTI 40. NAROZENIN CHKO	otevřená soutěž s internetovým hlasováním o nejkrásnější strom CHKO Beskydy		březen až listopad 2013

Pro bližší informace sledujte stránky beskydy.nature.cz

Hledá se nejkrásnější strom CHKO Beskydy

Vážení přátelé, milovníci beskydské přírody a obdivovatelé všeho krásného, máme pro vás neobvyklou soutěž. U příležitosti 40. narozenin naší krásné CHKO nám pomozte najít nejkrásnější strom CHKO Beskydy.

Do 1. 9. 2013 budeme shromažďovat návrhy na nejkrásnější strom CHKO Beskydy, a to od každého, kdo zašle 1–5 fotografií svého favorita na elektronickou adresu beskydy@nature.cz (do předmětu uveďte „strom“), případně na adresu Správy CHKO Beskydy, Nádražní 36, 756 61 Rožnov p. R. Může se

jednat o jakýkoli strom na území CHKO Beskydy. Na rozdíl od soutěže o největší strom Beskyd, která se zaměřuje na velikány v beskydských lesích, nominace nejkrásnějšího stromu nemá žádná omezující kritéria. K fotografii je nutné přidat lokalizaci stromu, nejlépe souřadnice GPS nebo co nejpřesnější zakres v mapě. Pro zvýšení šancí vašeho stromu by bylo dobré také přidat několik zajímavostí o krasavci nebo krasavici. Nejvítanější bude příběh konkrétního stromu, anebo váš osobní příběh, do něhož nějakým

způsobem vybraný favorit – váš nejkrásnější a nejmilejší strom – patří.

Zaslané fotografie navrhovaných nejkrásnějších stromů budou postupně vyvěšovány ve fotogalerii na stránkách Správy CHKO Beskydy na adrese: www.beskydy.nature.cz. Během podzimních měsíců pak proběhne internetové hlasování. Na základě obdržených hlasů v prosinci vyhlásíme vítězný nejkrásnější strom CHKO Beskydy. Cena pro vítěze bude symbolická – odborné ošetření financované z programu péče o krajinu. Těšíme se na vaše návrhy!

(Mys)

BESKYDY – zpravodaj chráněné krajinné oblasti /Ročník X, číslo 1/2013. / Vychází 2–4x ročně / Vydává ČSOP Salamandr (ČSOP Salamandr, Tvarůžkova 1805, 756 61 Rožnov pod Radhoštěm, tel.: 571 613 241, e-mail: salamandr@salamandr.info, IČ 702 38 723) ve spolupráci se Správou CHKO Beskydy / Náklad 1000 výtisků. / Číslo vyšlo v březnu 2013 v Rožnově pod Radhoštěm. Zpravodaj je vytištěn na papíře s certifikátem FSC/ Tisk: PROprint, Český Těšín / Grafika: sumec+ryšková, Rožnov p. R. / NEPRODEJNÉ

Autoři článků, u kterých není jinak uvedeno, jsou pracovníky Správy CHKO Beskydy.

Autoři fotografií: V. Bajer, D. Bartošová, Z. Hartinger, F. Jaskula, M. Kubín, J. Lehký, M. Konupka, P. Konupka, P. Kutílková, J. Müller, T. Myslikovjan, L. Ohryzková, M. Popelářová, F. Šulgan, M. Škrott, J. Turková, P. Wolf, archiv Marie Popelářové.

BESKYDY – zpravodaj chráněné krajinné oblasti je periodickou tiskovinou evidovanou pod MK ČR E 17444

Jaká budoucnost čeká Beskydy?

Zkuste si představit, jak může vypadat dnešní chráněná krajinná oblast za dalších 40 let.

Nezmění se malebné podhůří na Frenštátsku v černo-uhelný revír?

Umíme být hrdí na tradice a místní zvyky? A to i při projektování svého domu? Nebo se nakonec budeme na typickou valašskou architekturu jezdit dívat pouze do skanzenu?

Nezmění developeri a podnikatelé v cestovním ruchu Beskydy v jeden velký lunapark.

Podhůří je protkáno stále hustší sítí silnic, které se stávají neprůchodné pro zvěř. Beskydy samotné stále více využíváme k rekreaci. Nebudeme za pár let vidat více zvěřat, která zde zatím žijí, pouze v cirkusech, nebo když přijede televize natáčet večerníček?

Louky a pastviny na hřebenech a úbočích opět ožijí ruchem a životem? Vráti se lidé, kteří je budou kosit, ovečky které se tu budou pást, turisté a umělci, kteří se budou kochat nejen jimi, ale i výhledy na malebně roztroušené domky v dolinách...

Bude jalovec stále symbolem Beskyd?

Záleží to i na Vás!

Smutné a leckde chřadnoucí uměle vysázené smrčiny nahradí smíšené či listnaté lesy. V době pučení a na podzim rozzáří krajinu a budou plné zpěvu ptáků...

(Leh, PoM)

Tento zpravodaj byl vytištěn v rámci projektu „Jednotný informační a komunikační systém ochrany přírody v NUTS II Moravskoslezsko“. Projekt je realizován Moravskoslezským krajem s příspěvím finančního nástroje Evropské unie LIFE+.

